Consiliul Europei

Comitetul European pentru Prevenirea Torturii
şi Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante
(CPT)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

CPT/Inf(2002)15-part

Evolutia standardelor CPT cu privire la localele poliţiei

Extras din cel de-al 12-lea Raport general,
publicat in 2002

33. Buna funcţionare a societăţii cere ca poliţia să aibă autoritatea să aresteze, să reţină temporar şi să interogheze persoanele suspecte de o infracţiune penală cât şi alte categorii de persoane. Totuşi, în mod inerent aceste puteri comportă un risc de intimidare şi de rele tratamente fizice. Esenţa activităţii CPT-ului este aceea de a căuta modalităţi pentru a reduce la minimum acest risc fără a împiedica în mod nejustificat poliţia să-şi exercite funcţiile. Într-un anumit număr de state, au fost observate evoluţii încurajatoare din partea poliţiei în domeniul detenţiei. Totuşi, constatările făcute de CPT pun încă, prea adesea, în evidenţă necesitatea menţinerii unei vigilenţe permanente.

34. **Interogarea persoanelor suspecte de o infracţiune penală** reprezintă o activitate specializată care necesită o pregătire specifică pentru a putea fi condusă într-o manieră satisfăcătoare. Înainte de toate, *obiectivul precis al unui interogatoriu* trebuie să fie foarte clar explicat: scopul trebuie să fie acela de a obţine informaţii precise şi fiabile pentru a descoperi adevărul despre problemele investigate şi nu de a obţine o confesiune de la cineva deja bănuit vinovat de cei care conduc interogatoriul. În afară de o pregătire adecvată, elaborarea unui cod de conduită pentru interogarea persoanelor suspecte de o infracţiune penală va facilita considerabil adeziunea membrilor forţelor de ordine la acest obiectiv.

35. Pe parcursul anilor, delegaţiile CPT-ului au discutat cu un număr considerabil de deţinuţi din diverse ţări care au făcut afirmaţii credibile în legătură cu relele tratamente fizice care le-au fost aplicate sau despre faptul că au fost intimidaţi sau ameninţaţi de către poliţiştii care încercau să obţină mărturii în timpul interogatoriilor. Este evident că un sistem penal care pune mai presus de toate *"mărturia prin confesiune"* poate incita anchetatorii – adeseori sub presiune în vederea obţinerii de rezultate – să recurgă la constrângeri fizice sau psihologice. În scopul de a preveni tortura şi alte forme de rele tratamente, este fundamental să se dezvolte metode de anchetare penală care să permită reducerea utilizării mărturiilor şi a altor probe sau informaţii obţinute prin intermediul interogatoriilor de susţinere a vinovăţiei.

36. **Înregistrarea electronică (audio şi/sau video) a interviurilor poliţiei** reprezintă pentru deţinuţi o garanţie suplimentară importantă împotriva relelor tratamente. CPT-ul notează cu satisfacţie că introducerea de astfel de sisteme este luată în considerare într-un număr din ce în ce mai mare de ţări. Astfel de sisteme pot furniza o înregistrare completă şi autentică a procesului de interogare, înlesnindu-se astfel foarte mult investigarea oricăror declaraţii de rele tratamente. Aceasta este atât în interesul persoanelor care au fost maltratate de poliţie cât şi al ofiţerilor de poliţie confruntaţi cu declaraţii nefondate privind aplicarea relelor tratamente fizice sau presiunilor psihologice. Înregistrarea electronică a interviurilor de către poliţie reduce, de asemenea, posibilitatea pentru persoanele implicate de a nega în mod fals ceea ce declaraseră.

37. În mai multe rânduri şi în mai multe ţări, Comitetul a descoperit **încăperi rezervate interogatoriilor** care aveau un grad ridicat de intimidare: de exemplu încăperile erau decorate în întregime în negru şi echipate cu reflectoare îndreptate către scaunul folosit de persoana interogată. Astfel de încăperi nu îşi au locul într-un serviciu de poliţie.

Încăperile rezervate interogatoriilor trebuie să fie corect luminate, încălzite şi aerisite şi trebuie să fie echipate astfel încât să permită tuturor participanţilor la procesul de interogare să fie aşezaţi pe scaune de acelaşi tip şi confort. Ofiţerul care efectuează interogatoriul nu trebuie să se găsească în poziţie de dominant (spre exemplu: în poziţia ridicat) sau să fie aşezat departe de suspect. În plus, culorile interioarelor trebuie să fie neutre.

38. Într-un anumit număr de ţări, CPT-ul a fost confruntat cu practica **legării la ochi** de către poliţie a persoanelor deţinute, în special în timpul interogatoriilor. Delegaţiile CPT au primit nenumărate - şi adesea contradictorii - explicaţii din partea ofiţerilor de poliţie privitor la scopul acestei practici. Ţinând cont de informaţiile strânse de-a lungul anilor, este evident pentru CPT că în multe, dacă nu în majoritatea cazurilor, persoanele sunt legate la ochi pentru a evita ca ele să poată identifica membrii forţelor de ordine care-i maltratează. Chiar şi în cazurile când nu au loc rele tratamente fizice, a lega la ochi un deţinut - şi în special o persoană care este pe cale de a fi interogată – reprezintă o formă de opresiune al cărei efect asupra persoanei implicate va conduce în mod frecvent la un rău tratament psihologic. Comitetul recomandă interzicerea în mod expres a practicii legării la ochi de către poliţie a deţinuţilor.

39. Nu este neobişnuit pentru CPT să găsească în secţiile de poliţie **obiecte suspecte**, cum ar fi bastoane din lemn, cozi de mături, bâte de baseball, tije metalice, bucăţi groase de cablu electric, imitaţii de arme de foc sau cuţite. Prezenţa acestor obiecte a dat credit, în mai multe rânduri, declaraţiilor primite de delegaţiile CPT-ului că persoanele ţinute în clădirile respective au fost ameninţate şi/sau lovite cu obiecte de acest fel.

O explicaţie des întâlnită primită din partea ofiţerilor de poliţie referitor la asemenea obiecte este aceea că au fost confiscate de la suspecţi şi că vor fi folosite drept probe. Faptul că obiectele respective sunt invariabil neetichetate şi sunt adesea găsite izolat înăuntrul clădirii (spre exemplu: în spatele draperiilor sau dulapurilor), nu poate decât să ridice suspiciuni privitor la această explicaţie. Pentru a evita speculaţiile asupra comportamentului incorect al poliţiştilor şi a face să dispară sursele de potenţial pericol pentru personal cât şi pentru deţinuţi, obiectele confiscate pentru a fi utilizate ca probă trebuie întotdeauna să fie etichetate corect, înregistrate şi ţinute într-un loc special amenajat. Orice alte obiecte de asemenea fel, menţionate mai sus, trebuie să fie înlăturate din secţiile de poliţie.

40. De la începutul activităţii sale, CPT-ul a pledat întotdeauna în favoarea a trei drepturi pentru persoanele din custodia poliţiei: **dreptul de acces la un avocat şi la un medic precum şi dreptul pentru persoanele implicate de a putea informa un apropiat sau un terţ despre deţinerea lor.** În multe state au fost luate măsuri pentru introducerea sau consolidarea acestor drepturi, în lumina recomandărilor CPT-ului. Mai precis dreptul de acces la un avocat în timpul detenţiei la poliţie este în prezent larg recunoscut în ţările vizitate de CPT; în acele câteva ţări unde acest drept nu există încă, există proiecte în curs pentru a-l introduce.

41. Totuşi, un anumit număr de ţări manifestă un grad mare de reticenţă pentru a pune în aplicare recomandarea CPT conform căreia dreptul **de acces la un avocat** trebuie garantat de la începutul detenţiei la poliţie. În unele ţări persoanele din custodia poliţiei se bucură de acest drept numai după o anumită perioadă de timp petrecută în detenţie, în altele, dreptul devenind efectiv numai când deţinutul este declarat formal “suspect”.

CPT-ul a subliniat în mai multe rânduri că, în conformitate cu experienţa sa, perioada imediat următoare privării de libertate este cea în care riscul de intimidare şi rele tratamente fizice este cel mai mare. În consecinţă, posibilitatea pentru persoanele din custodia poliţiei de a avea acces la un avocat în timpul acestei perioade reprezintă o garanţie fundamentală împotriva relelor tratamente. Existenţa acestei posibilităţi va avea un efect de prevenire asupra celor dispuşi să maltrateze persoanele deţinute. Mai mult, un avocat este bine plasat pentru a lua măsurile care se impun dacă deţinuţii sunt efectiv maltrataţi. CPT-ul recunoaşte că pentru a proteja interesele legitime ale anchetei poliţiei poate fi necesar, în mod excepţional, să se amâne pentru o anumită perioadă accesul deţinutului la un avocat ales de el. Totuşi, aceasta nu trebuie să determine un refuz total al dreptului de acces la un avocat în timpul perioadei respective. În asemenea cazuri, poate fi aranjat dreptul de acces la un alt avocat independent.

Dreptul de acces la un avocat trebuie să includă dreptul de a vorbi cu el în particular. În principiu, persoana implicată trebuie, de asemenea, să beneficieze de un avocat în timpul oricărui interogatoriu condus de poliţie. În mod normal acesta nu trebuie să împiedice poliţia să interogheze un deţinut în cazuri de urgenţă, chiar şi în absenţa unui avocat (care nu poate fi disponibil imediat) şi nici să interzică înlocuirea unui avocat care ar împiedica bunul mers al unui interogatoriu.

De asemenea, CPT-ul a subliniat că dreptul de acces la un avocat nu trebuie să fie limitat numai asupra persoanelor suspecte de o infracţiune penală, ci trebuie să se extindă asupra oricărei persoane care se află sub obligaţia legală de a asista sau de a rămâne la secţia de poliţie, spre exemplu în calitate de "martor".

Mai mult, pentru ca dreptul de acces la un avocat să fie pe deplin pus în practică, trebuie luate măsuri adecvate pentru persoanele care nu sunt în măsură să-şi plătească un avocat.

42. Persoanele din custodia poliţiei ar trebui să se bucure de dreptul recunoscut în mod formal privind **accesul la doctor**. Altfel spus, trebuie întotdeauna apelat fără întârziere la un doctor dacă o persoană solicită un examen medical. Poliţiştii nu trebuie să încerce să filtreze astfel de solicitări. Mai mult, dreptul de acces la un doctor ar trebui să includă dreptul de a beneficia, dacă deţinutul doreşte, de o examinare efectuată de un doctor la alegerea acestuia (în plus faţă de orice alt examen efectuat de doctorul chemat de poliţie).

Toate examenele medicale ale persoanelor din custodia poliţiei trebuie să aibă loc fără ca ele să fie ascultate de membrii forţelor de ordine, cu excepţia cazului în care doctorul interesat de un caz particular solicită aceasta şi fără ca ele să fie supravegheate de forţele de ordine.

De asemenea, este important ca persoanele din custodia poliţiei puse în libertate şi care nu au ajuns în faţa unui judecător să aibă dreptul să solicite în mod direct un examen /certificat al unui medic legist cu drept de semnătură.

43. Dreptul unei persoane din custodia poliţiei **de a putea informa o persoană apropiată sau un terţ de situaţia sa** trebuie, în principiu, să fie garantat chiar de la începutul detenţiei. În mod evident, CPT-ul recunoaşte că exercitarea acestui drept poate fi supus unor anumite excepţii, destinate protejării intereselor legitime ale anchetei poliţiei. Totuşi, astfel de excepţii trebuie clar definite şi strict limitate în timp, iar recurgerea la astfel de excepţii trebuie să fie însoţită de garanţii adecvate (de exemplu orice întârziere a informării unei persoane apropiate sau a unui terţ trebuie consemnată în scris împreună cu motivele care au motivat-o şi supusă aprobării unui funcţionar superior de poliţie care nu are nici o legătură cu afacerea în cauză sau a unui procuror).

44. Drepturile persoanelor private de libertate nu vor avea nici o valoare dacă nu vor fi cunoscute de deţinuţi. În consecinţă, este imperativ necesar ca persoanele din custodia poliţiei să fie **în mod expres informate** fără întârziere **cu privire la drepturile lor**, într-o limbă pe care să o

înţeleagă. Pentru a face aceasta trebuie sistematic transmis persoanelor din custodia poliţiei, de la începutul detenţiei, un formular care într-o manieră simplă să precizeze aceste drepturi. Mai mult, va trebui solicitat persoanelor în cauză să semneze o declaraţie care să ateste că au fost bine informate asupra drepturilor lor.

45. CPT-ul a subliniat în mai multe ocazii **rolul autorităţilor judiciare** în lupta împotriva relelor tratamente aplicate de poliţie.

De exemplu, toate persoanele reţinute de poliţie care sunt propuse să fie plasate în detenţie provizorie vor trebui aduse fizic în faţa unui judecător competent care va decide asupra propunerii. Nu acesta este cazul uneori în anumite ţări pe care CPT-ul le vizitează. Aducerea persoanei în faţa judecătorului va permite acesteia în cazul în care a fost maltratată să depună în timp util o plângere. Mai mult, chiar şi în absenţa unei plângeri formale, judecătorul va putea lua măsurile necesare, în timp util, în cazul în care există alte indicaţii privind relele tratamente (de exemplu: răni vizibile, aparenţa sau comportamentul general al unei persoane).

În mod evident, judecătorul trebuie să ia măsurile adecvate dacă există indicaţii privind aplicarea relelor tratamente de către poliţie. În acest sens, de fiecare dată când o persoană suspectă de infracţiune penală va ajunge în faţa unui judecător la sfârşitul custodiei poliţiei afirmând că a fost maltratat, judecătorul trebuie să consemneze afirmaţiile, să ordone un examen medico-legal şi să ia toate măsurile necesare ca afirmaţiile să fie verificate cum se cuvine. Această manieră trebuie aplicată indiferent dacă persoana în cauză are sau nu răni externe vizibile. Mai mult, chiar în absenţa unei informări explicite asupra relelor tratamente, judecătorul va putea decide solicitarea unui examen medico-legal imediat ce există alte motive pentru a crede că o persoană care a fost adusă în faţa lui ar fi putut fi victima relelor tratamente.

Examinarea promptă de către autorităţile judiciare şi alte autorităţi competente a tuturor plângerilor privind relele tratamente formulate împotriva membrilor forţelor de ordine şi impunerea când este cazul, a unei sancţiuni adecvate vor avea un efect de descurajare foarte puternic. Invers, în cazul în care aceste autorităţi nu iau măsuri eficiente pentru tratarea plângerilor care le sunt adresate, vor determina ca acei membrii ai forţelor de ordine care înclină să maltrateze persoanele pe care le deţin în custodie să gândească rapid că pot acţiona cu toată impunitatea.

46. **Interogarea suplimentară de către poliţie a persoanelor aflate în detenţie provizorie** este uneori necesară. CPT-ul estimează că, prin perspectiva prevenirii relelor tratamente, este de preferat, de asemenea, ca astfel de interogatorii să se deruleze în interiorul instituţiilor penitenciare în cauză şi nu în localurile poliţiei. Retransferarea deţinuţilor din prevenţie în custodia poliţiei pentru o audiere suplimentară nu va trebui solicitată şi autorizată decât dacă aceasta este absolut inevitabilă. Este la fel de evident că în circumstanţele excepţionale în care un deţinut în prevenţie este retransferat în custodia poliţiei, acesta trebuie să beneficieze de cele trei drepturi prezentate în paragrafele 40 - 43.

47. Custodia poliţiei este (sau ar trebui să fie) de relativ scurtă durată. Totuşi, **condiţiile de detenţie în celulele poliţiei** trebuie să îndeplinească anumite *condiţii elementare*.

Toate celulele poliţiei trebuie să fie curate şi de o mărime rezonabilă[1] având în vedere numărul persoanelor care pot fi plasate în ele şi trebuie să beneficieze de o iluminare adecvată (adică suficientă pentru a citi în afara perioadelor de repaos), de preferinţă celulele ar trebui să beneficieze de lumină naturală. Mai mult, celulele trebuie să fie amenajate astfel încât să permită

[1] În ce priveşte mărimea celulelor poliţiei, a se vedea şi paragraful 43 al celui de-al 2-lea Raport General (CPT/Inf (92) 3).

repausul (de exemplu un scaun sau o banchetă fixă) iar persoanele obligate să petreacă noaptea în detenţie trebuie să dispună de o saltea şi o cuvertură proprie. Persoanele din custodia poliţiei trebuie să aibă acces la toalete curate, în condiţii decente şi să dispună de posibilităţi adecvate pentru a se spăla. Ele trebuie să aibă acces în fiecare moment la apă potabilă şi să primească de mâncare la momente adecvate, inclusiv o masă completă cel puţin o dată pe zi (adică, ceva mai substanţial decât un sandwich). Persoanelor ţinute 24 ore sau mai mult în custodia poliţiei ar trebui, în măsura posibilului, să li se propună zilnic un exerciţiu în aer liber.

Numeroase locuri de poliţie vizate de delegaţiile CPT-ului nu sunt conforme cu aceste norme minimale. Aceasta este în mod deosebit prejudiciabil pentru persoanele care sunt ulterior aduse în faţa unei autorităţi judiciare. Prea des persoanele sunt aduse în faţa judecătorului după ce au petrecut una sau mai multe zile în celule care nu corespund normelor cuvenite şi care sunt murdare, fără să fi putut nici să se odihnească, nici să se alimenteze în mod corect şi nici să fi avut posibilitatea să se spele.

48. Obligaţia poliţiei de a avea grijă de persoanele aflate în custodia ei include responsabilitatea de *a le asigura acestora securitatea şi integritatea fizică*. În consecinţă, supraveghere adecvată a spaţiilor de detenţie reprezintă o componentă inerentă a acestei obligaţii asumate de poliţie. Trebuie luate măsuri adecvate pentru a se garanta că persoanele din custodia poliţiei sunt în măsură să intre, în orice moment, în contact cu personalul de supraveghere.

În mai multe situaţii, delegaţiile CPT-ului au văzut că celulele poliţiei se găsesc prea departe de birourile sau locurile unde poliţiştii sunt în mod normal prezenţi şi că acestea erau lipsite de orice dispozitiv (în special un sistem de apel) care să permită deţinuţilor să atragă atenţia poliţiştilor. În astfel de condiţii există un risc considerabil să nu se poată interveni în momentul dorit în diverse cazuri de incidente (violenţă între deţinuţi, tentative de sinucidere, incendii etc.).

49. CPT-ul şi-a exprimat, de asemenea, rezerva în ce priveşte practica observată în anumite ţări conform căreia fiecare serviciu operaţional (stupefiante, crimă organizată, luptă împotriva terorismului) dispune în cadrul unei clădiri a poliţiei de propriul cartier de detenţie condus de poliţiştii serviciului în cauză. Comitetul consideră că o astfel de practică trebuie abandonată în favoarea *unui spaţiu central de celule,* condus de un corp distinct de poliţişti care au fost special pregătiţi pentru supravegherea şi custodia deţinuţilor. Acesta va fi în mod sigur benefic din punct de vedere al prevenirii relelor tratamente. Mai mult, degajarea serviciilor operaţionale de astfel de sarcini ar putea foarte bine să prezinte avantaje din punct de vedere al gestionării şi al logisticii.

50. În fine, **inspectarea localurilor poliţiei de o autoritate independentă** poate contribui mult la prevenirea relelor tratamente asupra deţinuţilor din custodia poliţiei şi poate ajuta la garantarea unor condiţii satisfăcătoare de detenţie. Pentru a fi pe deplin eficiente, vizitele efectuate de o astfel de autoritate ar trebui să fie periodice şi inopinate iar autoritatea ar trebui să fie în măsură de a se întreţine fără martori cu deţinuţii. În plus, ea ar trebui să examineze toate problemele legate de tratamentul deţinuţilor: înregistrarea deţinuţilor, informaţiile date deţinuţilor privind drepturile lor şi exercitarea efectivă a acestor drepturi (în special cele trei drepturi expuse în paragrafele 40 – 43, respectarea regulilor privind interogarea persoanelor suspectate de infracţiuni penale, cât şi condiţiile materiale de detenţie.

Constatările autorităţii sus menţionate ar trebui transmise nu numai poliţiei ci şi unei alte autorităţi independente de poliţie.